

Tilgjengelighet – praktiske sjekklister

Praktiske sjekklister for sikring av tilgjengelighet ved valg.

Innhold

1 Praktisk guide for tilgjengelighet	3
1.1 Innledning	3
1.2 Slik bruker du veilederen	3
2 Forberedelser	4
3 Valglokalet	5
3.1 Valglokalets inngangsparti	5
3.1.1 Rampe	6
3.1.2 Kunngjøring	6
3.2 Universell utforming i valglokalet	7
3.3 Universell utforming av utstyr i valglokalet	8
3.4 Parkering og offentlig transport	8
4 Institusjoner, der velger oppholder seg, veiledning og assistanse og stemming utenfor valglokalet	9
4.1 Veiledning og assistanse	9
4.2 Stemming på institusjoner	10
4.3 Stemming der velgeren oppholder seg	10
4.4 Stemming utenfor valglokalet	11
5 Mye kan gjøres med enkle tiltak	11

1 Praktisk guide for tilgjengelighet

1.1 Innledning

Formålet med dette dokumentet er å bistå dere med å tilby valglokaler som er tilgjengelige for alle velgere og i samsvar med gjeldende regelverk. Veiledningen har som mål å hjelpe dere med å:

- velge egnede valglokaler,
- kontrollere valglokalene, og
- identifisere praktiske tiltak som kan gjøre valglokalene mest mulig tilgjengelige for alle velgere.

Vi anbefaler at dere leser Kommunal- og distriktsdepartementets [veileder om universell utforming](#) før dere tar i bruk sjekklister. Sjekklister i andre del er i hovedsak basert på veilederen.

1.2 Slik bruker du veilederen

Veilederen er strukturert som en tredelt sjekkliste:

1. Første del "Forberedelser" inneholder generelt nyttige tiltak som kan benyttes ved valg og forbedring av valglokaler.
2. Andre del "Valglokalet" kan brukes ved gjennomgang av de enkelte valglokalene.
3. Tredje del "Veiledning og assistanse og stemming som ikke foregår i et ordinært valglokale" dekker andre aspekter ved valggjennomføringen som bidrar til tilgjengelighet ved valg.

Tabellene med sjekklister er fargekodet, har alternativ tekst og er bygget opp slik:

Nr.	Hva skal du undersøke?	Ja	Nei	Merknad
	Blå farge markerer at det aktuelle punktet er forankret i lov, forskrift, forarbeider til loven eller Kommunal- og distriktsdepartementets veileder.			
	Lilla farge markerer at punktet bidrar til å øke valglokalets tilgjengelighet utover kravene som er fastsatt i punktene med blå farge.			
	Hvit farge markerer at punktet er et praktisk tips.			

2 Forberedelser

Før dere begynner selve jobben med å gjøre valget i din kommune tilgjengelig, anbefaler vi at dere gjennomfører noen forberedelser som kan forenkle arbeidet.

Nr.	Hva skal du forberede?	Ja	Nei	Merknad
1.	Gi én person eller en mindre gruppe ansvar for tilgjengelighet i kommunen.			
2.	Kontakt kommunale råd for personer med nedsatt funksjonsevne og eldre, andre organisasjoner og lignende for innspill til tilgjengelighet ved valg i kommunen.			
3.	Kontakt teknisk etat, vaktmestertjeneste eller andre ressurspersoner ansatt i kommunen for innspill til tilgjengelighet og gjennomføring av tiltak. Teknisk etat kan eksempelvis yte bistand til kontroll av tekniske krav.			
4.	Kontakt Hjelpemiddelsentralen eller andre instanser som har kompetanse og utstyr som kan forbedre tilgjengeligheten ved valg i kommunen. Det kan også lånes utstyr til å teste valglokalets tilgjengelighet.			
5.	Kontakt selskap med ansvar for kollektivtransport, parkering eller andre relevante instanser som kan bistå med å sikre tilgjengeligheten til valglokalene.			
6.	Planlegg gjennomgang av valglokalene sammen med kommunale råd og relevant teknisk personell i kommunen.			
Tiltak / andre merknader				

3 Valglokalet

Denne delen av sjekklisten kan brukes til å kontrollere valglokalene som dere planlegger skal være *allment tilgjengelig* i forhåndsstemmeperioden og på valgdagen(e), og som skal publiseres på valglokal.no.

Før du starter med sjekklisten til de spesifikke valglokalene er det viktig at riktig valglokale er valgt. Husk at valglokalene skal:

- være tilrettelagt for allment bruk,
- ha god logistikk og kapasitet som gjør det enkelt å organisere god flyt i stemmingen, og
- være tilrettelagt for ro og orden.

Valglokale:

3.1 Valglokalets inngangsparti

Alle velgere skal kunne ta seg inn i valglokalet på egenhånd. Husk at kravene under gjelder alle innganger velgerne kan anvende for å ta seg inn i valglokalet.

Nr.	Hva skal du undersøke?	Ja	Nei	Merknad
1.	Inngangspartiet er godt synlig og oversiktlig med tanke på ankomst.			
2.	Inngangspartiet har nødvendig belysning slik at inngangspartiet og døren er godt synlig til omliggende flater.			
3.	Inngangspartiet har et visuelt og taktilt oppmerksomhetsfelt.			
4.	Inngangspartiet har et horisontalt felt på minimum 1,5 x 1,5 m utenfor inngangsdøren.			
5.	Inngangsdøren har en fri bredde på minimum 1,16 m og høyde på minimum 2,0 m.			
6.	Inngangsdøren kan enkelt åpnes av alle og eventuell automatisk døråpner er plassert korrekt.			
7.	Inngangspartiet er trinnfritt.			
Tiltak / andre merknader				

3.1.1 Rampe

Hvis valglokalets inngangsparti ikke er trinnfritt kan det settes opp en rampe for å sikre at velgere kan ta seg inn i valglokalet uten hjelp. Rampe er også et krav dersom det ikke er trinnfri kommunikasjonsvei.

Nr.	Hva skal du undersøke?	Ja	Nei	Merknad
1.	Rampen har en bredde på minimum 0,9 m og er tilpasset forventet transport.			
2.	Rampen har maksimum stigning på 1:15 (1:12 for ramper kortere enn 3,0 m) og hvileplan på minst 1,5 m hvis høydeforskjellen er større enn 1,0 m.			
3.	Rampen har håndløper på begge sider i én høyde med overkant 0,8 m over dekket (eller i to høyder med overkant 0,9 m og 0,7 m over dekket).			
4.	Håndløperen har nødvendig luminanskontrast (0,8) til vegg og rekkverk, og er utformet slik at den gir godt grep.			
5.	Rampen har jevnt og sklisikkert dekke.			
6.	Rampens begynnelse er markert i hele rampens bredde, markeringen er minimum 40 mm lang og har nødvendig luminanskontrast (0,8) til bakgrunn.			
Tiltak / andre merknader				

3.1.2 Kunngjøring

Det skal kunngjøres hvilke valglokaler i kommunen som ikke er tilrettelagt slik at alle velgere kan komme seg inn uten hjelp. Hvis svaret er "Nei" på begge punktene nedenfor, skal det rapporteres i EVA grunnlagsdata, slik at velgerne får informasjon på valglokaler.no. Se punkt 3.2 dersom valglokalet har kommunikasjonsvei som velgerne må ta i bruk for å komme seg inn i valglokalet.

Nr.	Hva skal du undersøke?	Ja	Nei	Merknad
1.	Inngangspartiet og eventuell kommunikasjonsvei er universelt utformet slik at alle velgere kan komme seg inn uten hjelp.			
2.	Inngangspartiet og eventuell kommunikasjonsvei er <u>ikke</u> universelt utformet i henhold til overnevnte punkter, men tiltak er iverksatt som sikrer at alle velgere likevel kan komme seg inn i valglokalet uten hjelp.			
Tiltak / andre merknader				

3.2 Universell utforming i valglokalet

Følgende tekniske krav gjelder for kommunikasjonsveier (fra inngangsparti til lokale), skilt, dører og lignende i valglokalet som følger av valgforskriftens henvisning til byggteknisk forskrift.

Nr.	Hva skal du undersøke?	Ja	Nei	Merknad
1.	Kommunikasjonsveien er sikker, brukbar og lett å finne og orientere seg i for alle velgere.			
2.	Kommunikasjonsveiens nivåforskjeller og hindringer er tydelig merket og har nødvendig belysning.			
3.	Kommunikasjonsveien er trinnfri med en stigning som ikke er brattere enn 1:15.			
4.	Eventuelle korridorer (og svalganger) i kommunikasjonsveien har fri bredde på 1,5 m.			
5.	Skilt , betjeningspanel og annen merking i kommunikasjonsveien er enkle å forstå og eventuelt betjene.			
6.	Skilt , betjeningspanel og annen merking i kommunikasjonsveien er utformet med nødvendig luminanskontrast (0,8) og slik at viktig informasjon er tilgjengelig for alle velgere.			
7.	Rom og annet oppholdsareal har en utforming og størrelse som gjør likestilt deltagelse mulig.			
8.	Rom og annet oppholdsareal har trinnfri tilgang og areal tilpasset betjening i rullestol.			
9.	Dører , porter og lignede er lette å se og bruke, og utformet på en slik måte at de ikke skader personer eller utstyr.			
10.	Dører inne i valglokalet har fri bredde på minimum 1,16 m og høyde på minimum 2,0 m.			
11.	Dører som er begrenset til manuell åpning, kan åpnes enkelt av alle velgere.			
12.	Automatisk(e) døråpner(e) er montert utenfor dørens slagradius.			
13.	Automatisk(e) døråpner(e) er plassert godt synlig med en betjeningshøyde mellom 0,8 og 1,2 m over gulvet.			
Tiltak / andre merknader				

3.3 Universell utforming av utstyr i valglokalet

Valgforskriften setter krav til betjeningshøyde på bord og til valgavlukkene i valglokalet. I tillegg finnes det andre hjelpemidler som kan brukes for å sikre valglokalets tilgjengelighet.

Nr.	Hva skal du undersøke?	Ja	Nei	Merknad
1.	Bord der stemmesedler stemples og valgurner betjenes har en betjeningshøyde på 0,8 – 1,2 meter over gulvet.			
2.	Minimum 1 av 10 valgavlukker er universelt utformet.			
3.	Det er tilstrekkelig partistemmesedler med punktskrift. <i>Husk også veileder til bruk av punktskriftstemmeseddel.</i>			
4.	Valglokalet har tilgjengelig standlupe eller annen lupe til bruk av svaksynte i avlukkene.			
5.	Valglokalet har stoler eller hvilestasjoner til avlastning.			
Tiltak / andre merknader				

3.4 Parkering og offentlig transport

Parkering er typisk viktig på mindre steder, mens nærhet til kollektivtilbud har større betydning i tettbygde strøk. Husk at for enkelte velgere er bil det eneste mulige fremkomstmiddelet.

Nr.	Hva skal du undersøke?	Ja	Nei	Merknad
1.	Det er tilstrekkelig med parkeringsmuligheter i nærheten av lokalet.			
2.	Det er tydelig markerte parkeringsplasser for forflytningshemmede i nærheten av lokalet.			
3.	Det er holdeplass for offentlig transport i nærheten av lokalet.			
4.	Det er enkelt for alle velgere å komme seg fra parkerings- og holdeplass til valglokalet.			
Tiltak / andre merknader				

4 Veiledning og assistanse og stemming som ikke foregår i et ordinært valglokale

Her dekkes andre aktuelle områder som ikke gjelder universell utforming av de allment tilgjengelige valglokalene, men som likevel bidrar til tilgjengelighet ved valg.

Delen inneholder sjekklister for;

- veiledning og assistanse,
- stemming på institusjoner,
- stemming der velgeren oppholder seg, og
- stemming utenfor valglokalet.

4.1 Veiledning og assistanse

Velgere med funksjonsnedsettelse har rett til assistanse i valgavlukket. Det er ikke krav til at funksjonsnedsettelsen dokumenteres. Velgere bestemmer selv om det skal være en valgmedarbeider eller en annen person, en selvvalgt hjelper, som velgeren peker ut til å assistere. Ønsker velgeren at valgmedarbeideren skal være med i tillegg til den selvvalgte hjelperen, skal det ønsket etterkommes.

Nr.	Hva skal du undersøke?	Ja	Nei	Merknad
1.	Kommunen har gode rutiner for hvordan valgmedarbeidere tar imot og informerer velgere om prosessen med å stemme.			
2.	Det er planlagt opplæring slik at alle valgmedarbeidere blir godt kjent med regelverket for assistanse.			
3.	Bemanningen er planlagt slik at den er god nok til å tilby veiledning og assistanse til alle som kan ha behov for det.			
4.	Det er utformet tydelige kjennetegn som valgmedarbeiderne kan bære på valgdagen slik at de lett kan kontaktes.			
Tiltak / andre merknader				

4.2 Stemming på institusjoner

Forhåndsstemming skal avholdes på alle kommunens helse- og omsorgsinstitusjoner, samt fengsler. Dere bør også motta stemmer på andre aktuelle institusjoner som videregående skoler, universiteter, høyskoler og militærforlegninger. Alle velgere, inkludert beboere, pårørende, innsatte, ansatte og andre, har mulighet til å stemme på institusjonen.

Nr.	Hva skal du undersøke?	Ja	Nei	Merknad
1.	Det er planlagt å opprette kontakt med alle institusjonene i kommunen for å organisere forhåndsstemming.			
2.	Det er planlagt å gjennomføre informasjonstiltak om når, hvor og hvordan stemming skal foregå, tilpasset institusjonene.			
3.	Det er planlagt for at ansatte på helse- og omsorgsinstitusjoner informeres om behovet for egen legitimasjon. Slik at de, <i>dersom det er nødvendig, kan bekrefte identiteten til beboere som mangler egen legitimasjon.</i>			
4.	Det er planlagt å organisere institusjonsstemmingen slik at alle velgere kan avgi sin stemme i enerom og usett.			
Tiltak / andre merknader				

4.3 Stemming der velgeren oppholder seg

Velgere som på grunn av sykdom eller uførhet ikke kan avgi stemme på et forhåndsstemmested, kan kontakte kommunen om å stemme der de oppholder seg – også kjent som «ambulerende stemming».

Nr.	Hva skal du undersøke?	Ja	Nei	Merknad
1.	Det er planlagt kunngjøring av muligheten og fristen for å stemme hjemmefra, for å informere de aktuelle målgruppene.			
2.	Kommunen har rutiner for å ha med nødvendig valgmateriell og valgutstyr til velgere som må stemme der de oppholder seg.			
3.	Det er planlagt å opprette et samarbeid med andre tjenester for å informere om og gjennomføre stemming der velgeren oppholder seg, for eksempel hjemmetjenesten.			
Tiltak / andre merknader				

4.4 Stemming utenfor valglokalet

Velgere som ikke kan komme seg inn i lokalet, kan avgi sin stemme umiddelbart utenfor valglokalet. Hemmelig valg skal ivaretas også i denne situasjonen ved at velgeren beholder konvolutten med alle valglistene etter å ha avlagt sin stemme.

Nr.	Hva skal du undersøke?	Ja	Nei	Merknad
1.	Valglokalet er planlagt bemannet slik at to stemmemottakere kan ta imot stemmer utenfor valglokalet.			
2.	Det er tilgjengelig ekstra valgmateriell og utstyr med stemmeseddelsett, stempel og urne.			
3.	Valglokalet har et midlertidig sted man kan stoppe med bil for å stemme utenfor valglokalet.			
Tiltak / andre merknader				

Mye kan gjøres med enkle tiltak

Har du gått gjennom sjekklisten og notert mange merknader på valglokalene? Fortvil ikke.

Kravene er mange, men det er mye som kan gjøres for å forbedre tilgjengeligheten i de fleste valglokaler. Kan du fjerne en dørterskel eller kanskje bygge en rampe for å gjøre inngangspartiet mer tilgjengelig? Hindringer i bygningen kan være vanskelige å fjerne, men de kan da merkes tydelig. Enkle grep som bruk av ledeteip og sperrebånd kan være tiltak som gjør det raskere, enklere og mer forståelig for velgerne når de skal avgi sin stemme i et valglokale.

Husk også å bruke ressursene kommunen har tilgjengelig til dette arbeidet. Eksempler på hvem dette kan være, finner du i delen "Forberedelser".

Lykke til med det viktige arbeidet!